

Ferheng-i Azferî ve
Lugat-ı Etrakiyye'nin
Tematik Tasnif Denemesi
(Hayvan Adları)

Yazar
Rabia Şenay ŞİŞMAN

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-7409-56-8

Kitap Adı

Ferheng-i Azferî ve Lugat-ı Etrakiyye'nin Tematik
Tasnif Denemesi (Hayvan Adları)

Yazar

Rabia Şenay ŞİŞMAN

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

HIS000000

DOI

10.37609/akya.262

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	1
Yöntem ve Sınırlılıklar	6
Amaç	8
Bulgular	8
Fethali Kaçar'ın Çağatayca Sözlüğü'ndeki Hayvan Adları (Türkiye Türkçesiyle Müşterek Olan Adlar)	8
1. Yaban Hayvanları	9
1.1 Yaban Hayvan Yavrusu Adları	9
1.2 Diğer Av/Yaban Hayvanları	9
1.3 Küçük Yaban Hayvanları	10
1.4. Cinsiyet-Yaş-Renk Benzeri Nitelik Bildiren Av/Yaban Hayvan Adları.....	10
2. Su Hayvanları.....	10
3. Böcek-Sürüngenler	11
4. Evcil Ya Da Ehlîleşme Sürecinde Olan Hayvanlarla İlgili Adlandırmalar	12
4.1 At İle İlgili Olanlar.....	12
4.1.1 Renk, Güç ve Benzeri Fiziksel Nitelikli At Adları	12
4.1.2 Dişilik Erkeklik İle İlgili At Adlandırmaları	13
4.1.3 Yavru/Yaş İle İlgili Olan At Adlandırmaları	13
4.2 Yük ve Binek Hayvanı Olarak Kullanılan Diğer Hayvanlar Adları.....	13
4.2.1 Yavru/Yaş ve Benzeri Nitelikli Yük ve Binek Hayvanı Adları.....	14
4.3 Köpek İle İlgili Olan Adlar	14
4.3.1 Köpek İle İlgili Adlar-Köpek Yavrusu-	14
4.3.2 Köpek İle İlgili Nitelik Bildiren Adlar	14
4.4 Deve İle İlgili Olan Adlar	14

4.4.1 Deve Adlandırmaları/Fiziksel Nitelik Bildiren Adlar	15
4.4.2 Dişilik Erkeklik İle İlgili Deve Adları (Veri Yoktur)	15
4.4.3 Yavru/Yaş İle İlgili Olan Deve Adları	15
4.5 Etinden Sütünden Gücünden Faydalanılan Diğer Evcil-Yaban Hayvanlar	15
4.5.1 Büyükbaş Hayvan Adları.....	15
4.5.2 Küçükbaş Hayvan Adları	16
4.5.2.1 Küçükbaş Hayvanlar Dişilik Erkeklik İle İlgili Adlar	16
4.5.2.2 Küçükbaş Hayvanlar Yavru/Yaş İle İlgili Olan Adlar	16
4.6 Evcil Hayvanlarla İlgili Kullanılan Fiiller/Hareket Adları.....	17
4.7 Evcil Hayvanlarla İlgili Kullanılan Hastalık Adları.....	18
4.8 Evcil Hayvanlarla İlgili Diğer Adlar	18
4.8.1 İlk Süt-Sürü-Melez-Çiftleşme Gibi Fiziksel Özellikli Adlar.....	18
4.8.2 Alet/Cihaz Adları	19
4.8.2.1 Eyerle İlgili Adlar.....	20
4.8.2.2 Diğer İlgili Adlar -Binek Hayvanı-.....	20
4.8.3 Uzuvcu Adları.....	20
4.8.4 Hayvan Barınak, Yem Adları	21
4.8.4.1 Hayvan Barınma Yeri Adları.....	21
4.8.5 Hayvanlarla İlgili Uğraş/Meslek Adı	21
Mirza Ali Baht'ın Çağatayca Sözlüğü Ferheng-i Azferi (Marufu'ı-Lugat) Adlı Eserindeki Hayvan Adları (Türkiye Türkçesiyle Müşterek Olan Adlar)	23
1. Yaban Hayvanları	23
1.1 Av/Yaban Hayvan Yavrusu Adları	24
1.2 Bir Tür Yaban Kabul Edilen Hayvan Adları (Veri Yoktur).....	24
1.3 Av/Yaban Hayvan Adları	24
1.4 Küçük Yapılı Yaban Hayvan Adları	24

1.5 Cinsiyet-Yaş-Renk Ve Benzeri Nitelikli Diğer	
Av/Yaban Hayvan Adları.....	25
2. Suda Yaşayan Hayvanlar.....	25
3. Böcek-Sürüngeçenler	26
4. Evcil Hayvanlarla İlgili Adlandırmalar.....	27
4.1 At İle İlgili Olan Adlar	27
At İle İlgili Nitelik Bildiren Adlar.....	27
4.1.1 Renk, Güç ve Benzeri Fiziksel Nitelikli	
At Adları	27
4.1.2 Dişilik Erkeklik İle İlgili Adlar	28
4.1.3 Yavru/Yaş İle İlgili Olan Adlar.....	28
4.2 Yük ve Binek Hayvanı Olarak Kullanılan Diğer	
Hayvan Adları	29
4.2.1 Yük ve Binek Hayvanları-Nitelik Bildiren	
Adlar.....	29
4.3. Köpek İle İlgili Olan Adlar	29
4.3.1 Köpek İle İlgili Nitelik Bildiren Adlar	29
4.4 Deve İle İlgili Olan Adlar.....	29
4.4.1 Deve İle İlgili Nitelik Bildiren Adlar.....	30
4.4.2 Dişilik Erkeklik İle İlgili Adlar	30
4.4.3 Yavru/Yaş İle İlgili Olan Adlar.....	30
4.5 Etinden Sütünden Gücünden Faydalanılan	
Diğer Evcil Hayvan Adları.....	31
4.5.1 Büyükbaş Hayvan.....	31
4.5.1.1 Büyükbaş Hayvanlar Dişilik Erkeklik	
İle İlgili Adlar	31
4.5.1.2 Büyükbaş Hayvanlar Yavru/Yaş İle	
İlgili Olan Adlar	31
4.5.2 Küçükbaş Hayvan Adları	31
4.5.2.1 Küçükbaş Hayvanlar Dişilik Erkeklik	
İle İlgili Adlar	32
4.5.2.2 Küçükbaş Hayvanlar Yavru/Yaş İle	
İlgili Olan Adlar	32
4.6 Evcil Hayvanlarla İlgili Kullanılan Fiiller/Hareket	
Adları.....	33

4.7 Evcil Hayvanlarla İlgili Kullanılan Hastalık Adları.....	33
4.8 Evcil Hayvanlarla İlgili Diğer Adlar/Terimler.....	33
4.8.1 Yaş İle İlgili Olan Adlar (Veri Yoktur).....	34
4.8.2 Diğer Fiziksel Nitelikli Adlar.....	34
4.8.3 Alet/Cihaz Adları.....	34
4.8.3.1 Binek Hayvanlar İçin Kullanılan Eyerle İlgili Olan Adlar	35
4.8.3.2 Binek Hayvanlar İçin Kullanılan Köstekle İlgili Olan Adlar	35
4.8.3.3 Binek Hayvanların Sirtında Kullanılan Diğer Alet Adları.....	36
4.8.4 Hayvan Uzuvar Adları	36
4.8.5 Hayvan Barınma Alan Adı, Dışkı Adı, Yem Adı	36
4.8.5.1 Hayvan Barınma Yeri Adları.....	36
4.8.5.2 Hayvan Dışkı/Tezek	37
4.8.6 Hayvanlarla İlgili Uğraş/Meslek Adları (Veri Yoktur)	37
4.8.7 Hayvan Sesleriyle İlgili Kullanılan Sözcükler	37
4.8.8 Hayvanlara Yönelik Kullanılan Ünlem Yapılı Sözcükler.....	37
Sonuç.....	39
Ekler	45
Kaynakça.....	87
Elektronik Kaynak.....	88

<i>tavuş</i> 6	Halk ağzı. tavuş. “Ses, gürültü, tıkırtı”. Hayvan sesi, ayak sesi, ses. Türkiye Türkçesiyle müşterek.

4.8.8 Hayvanlara Yönelik Kullanılan Ünlem Yapılı Sözcükler

<i>canım atım</i>	Atı yumuşatmak için gezdirmeye sırasında söylenen söz
<i>car car</i>	Koyun, keçi vb. hayvanları sağarken, süt vermesi için söylenen ünlem
<i>hök</i> 3	Halk ağzı. höç. “Deveyi yerden kaldırmak için söylenen söz”. Devenin yerden kalkması için kullanılan söz
Toplam Söz Varlığı	369

Kaynakça

1. Abik, A. D. (2009). Kutadgu Bilig’de Hayvan Adları. *Cem Dilçin Armağanı I, Journal of Turkish Studies, Türklük Bilgisi Araştırmaları*. 33(1), s. 1-31.
2. Akbari, N. (2017). Mirza Ali Baht’ın Çağatayca Sözlüğü Ferheng-i Azferi (Marufü’l-Lugat), İnceleme-Metin-Dizin. Türk Dili Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi. *Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Ankara.
3. Alyılmaz, C. (1996). Köktür Yazıtları ve Köktürk Yazıtlarında Atlar. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 4. s. 155-163.
4. Atalay, B. (1985). *Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi*. Kaşgarlı Mahmut. (Çev. Besim Atalay). Cilt I., Cilt III. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
5. Ayverdi, İ. (2005). *Misallı Büyük Türkçe Sözlük*. 3 cilt. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
6. Bozkaplan, Ş. A. (2007). Kutadgu Bilig’deki Hayvan Adları Üzerine Bir İnceleme. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 2(4), p. 1110-1118
7. Clauson, S. G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford.
8. Efe, K. (2004). Tarihî Türk Lehçelerinde Hayvan İsimleri. (Dan. Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun). Yayınlanmamış Master Tezi. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı*.

9. Hacıeminoğlu, N. (1996). *Karahanlı Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
10. Karakuş, İdris (1994). Türkçe Ad Bilim (Onomastik)'de Hayvan Adları. *Erdem* 9 (27). s.1143-1152.
11. Lvova E. L.,- vd. (2013). *Sibirya Türklerinin Geleneksel Dünya Görüşleri İnsan ve Toplum*. (Çev. Metin Ergun). Konya: Kömen Yayınları.
12. Rahimi, F. (2016). Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü. Türk Dili Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı. Yayımlanmamış Doktora Tezi. *Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Ankara.
13. Redhouse, J. W. (1890). *A Turkish and English Lexicon*. 3.Edition. İstanbul: Çağrı Yayınları.
14. Uçar, İ. (2013). Türkiye Türkçesinde Hayvan Adlarından Türetilmiş Bitki Adları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim/ Teke Dergisi*. 2(1). s. 1-19.

Elektronik Kaynak

1. <https://sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi: 05.05.2021)